

LA LLUNA, LA PRUNA

La Lluna, la pruna,
vestida de dol;
sa mare li pega,
son pare no ho vol.

Una nit de juliol, a mig camí de Vallperdiu a Llosa, l'esmolet Aristides va decidir cantar per veure si s'espolsava la malenconia. Desgraciadament, l'home tan sols sabia *¿Per què no m'estimes, Marta?*, un tango tristíssim que li havia ensenyat el sagristà de Cantalaigua, i el resultat de l'experiment va ser descoratjador. Amb penes i treballs, Aristides encara va enllestir les dues primeres estrofes; en encetar la tercera, però, la tristor de la cançó s'afegí a la del cantant i aquest va perdre el to amb una espifiada patètica.

“Aristides”, es va dir l'esmolet, malmirrés, “això no pot anar ni amb rodes”. “Ja no saps ni cantar. Tan bé que t'eixia abans aquest tango! Si el brodaves! I ara, res de res. És clar que, abans, era una altra cosa: tenies

feina. ¿Com vols cantar bé si fa mesos que no esmoles ni un mal punxó? Món de Déu! No pots estar mai tranquil. Sempre t'han d'empipar amb una cosa o altra. A veure: ¿quina falta feien en aquest món els ganivets de fulla de serra? Cap, penso jo. ¿I les màquines d'esmolar que fan anar amb l'electricitat? Ni una, ni mitja! ¿O és que no hi era ja Aristides amb el seu carretó? Doncs no senyor! Au, màquines i ganivets, dels que mai no s'escantellen, a munts! Guaita que té ronyons la càrrega del sucre! I Aristides que es pengi. ¿Quin remei li queda? Ara mateix, dis-me, ¿a què hi vas, a Llosa? Si no t'han de donar feina... El baster ja té la maleïda maquina; el fuster, igual. I la gent que et portava estisores, ganivets i altres eines, ara les duen al taller que han ficat al poble. Només t'acudirà el vellet Gregori, perquè li esmolis la navalla, i encara li ho faràs de franc. Ets una bleada, Aristides! És clar que el pobre Gregori és un cas especial... A veure: ¿què li has de cobrar? ¿Les sis o set pessetes que li dona el seu fill, de Pasqua a Sant Joan? ¿I et traurà de penes, això? En canvi, al vellet el fumeries de mig a mig; amb aquests diners en té per comprar tabac i anar a fer un gotet de vi a la taverna —d'amagat de la nora, no cal dir-ho, perquè aquella bruixa el té espantat. I, per quatre perrots, ¿tindràs la barra de treure-li aquesta il·lusió? T'estàs tornant dolent, Aristides. Pobret Gregori... A més a més, potser serà la darrera vegada que el trobaràs viu. Si ja té un peu al fossar!”

En aquestes, la roda del carretó ensopegà amb una pedra al mig del camí i va faltar un pèl perquè Aristides, desprevingut, no s'esclafés el nas contra les moles.

“La mar salada! Si em descuido... ¿Ho veus? Déu t’ha castigat per les teves males entranyes. Ell està en tot, no se n’hi escapa una. És clar que també és veritat que, si és en totes, hauria pogut trobar-me feina —que bé deu saber que no en tinc, penso jo— i s’hauria estalviat ara haver de posar la pedra davant la roda. Ai, mare! ¿Què dius, desgraciat? No en feu cas, Nostre Senyor. Com si no ho hagués dit. Ja sabeu que no sé de lletra i que sempre he estat un cap de soca. ¿No us en recordeu de quan anava a la doctrina? No vaig passar del Pare Nostre. Quan arribava a allò que diu ‘dels nostres enemics...’ m’amallava sempre. I mireu que mossèn Bartomeu m’ablaïa a cops de canya... Res. Res. És el que us deia abans: no tinc senderi, no se’m pot fer cas. ¿Oi que no? I per la feina, no us preocupeu. Ja m’espavilaré. No m’estranyaria gens que a l’estranger fessin falta esmollets. Es veu que allí són una mica endarrerits perquè, quan vénen aquí, guaiten què compren: sellons, espardenyas i barrets de palla dels d’anar a segar. I no us dic res quan veuen una somera amb la sàrria o els argadells al llom. Es queden bocabadats. Mireu: el primer que farà, quan torni a passar per Cantalaigua, és preguntar-ho al sagristà. Ell sap llegir els diaris i deu estar al cor-

rent d'això de l'estranger. El mateix me'n vaig a Roma! Renoi, Aristides! Roma. Com aquell qui no diu res. Ja et veig xano-xano, amb el carretó, per aquells carrers que no s'acaben mai. Fins i tot podràs anar a la torre Eiffel, a veure el Papa...!"

Devien ser les dues de la matinada quan l'esmolet va arribar a Llosa. Normalment, en aquelles hores, tot el poble era gitat i pels carrers no es veia una ànima. Per això, Aristides es va sorprendre de trobar obertes de bat a bat les portes del Cafè Central.

"És ben estrany", es va dir, aturat al mig de la plaça. "¿Què deu passar?"

Una mica esverat, s'acostà a la porta de l'establiment i va guaitar dins. El Central estava atapeït de gent que parlava amb animació. El cafeter, atrafegat, anava i venia sense aturar-se entre les taules, amb una safata plena de tasses de cafè, granissats i ampolles de cervesa. Al fons, l'esmolet va descobrir el clatell roig i il·lustrós de mossèn Joan, el capellà del poble, arreglerat amb el de l'alcalde i els d'altres capitosts, davant el televisor engegat.

"Si el capellà encara és viu, no és la revolució", va pensar, alleugerit, Aristides. Per un moment havia imaginat que la desacostumada gresca no fos el gran trasbals del qual sempre parlava el sagristà de Cantalaigua. "El sagristà sempre diu que, el dia que allò comenci, els ha de trinxar a tots, encara que després es quedi sense

feina. Pel que es veu, però, ho hauran deixat per a més endavant. Hauria estat galdós que en passés una de grossa, ara que estic a punt d'anar a Roma!”

Tanmateix, tot allò l'intrigava i decidí esbrinar-ho. Arrambà el carretó a la paret, s'esbregà les mans a la granota i va entrar al cafè. Totes les taules eren ocupades. I l'esmolet, indecís, es va quedar xombat com una bitlla al mig de l'establiment. Va sentir que el cridaven:

—Aristides! Ei, Aristides!

L'esmolet va mirar cap al racó d'on havia eixit la veu i va veure Gòdia, el vigilant de Llosa, que li feia senya que hi anés.

—Quant temps sense veure-us el pèl! —va dir-li aquest—. Ja em pensava que éreu qui sap on! Au, seieu aquí amb nosaltres. Apa, nois, estrenyeu-vos, que Aristides és un amic.

La colla que ocupava el banc de fusta es plegà com un acordió cap a una punta i deixà lloc a la contrària per a Aristides.

—Tinc la fulla de la llança feta un fàstic. És tota rovellada. Li haureu de fer una passada amb la mola —li digué el vigilant—. Ja em direu quin respecte pot fer un vigilant amb la llança feta malbé...! Fins i tot els gossos es riuen de mi. Bé, deixem això per a després. ¿També heu vingut a veure l'espectacle?

—¿Que fan comèdies?

—¿No em direu que no ho sabeu?

—¿El què?

—Doncs esteu ben bé a tres quarts de quinze —cridà Sàssola, burleta, des de l'altre cantó del banc—. Si ho saben els gossos!

—Per això ho saps tu, enze —tallà Gòdia—. I a veure si parles amb més respecte als meus amics, si no et fotrè un cop de llança a la closca que no te'l traurà ni el governador. Aristides: avui els americans han arribat a la Lluna.

—¿A la Lluna? —exclamà l'esmolet amb estupor.

—Sí senyor. Han fet el viatge dins un coet. El portava un que li diuen Irmstrong.

—Es diu Armstrong! —replicà altre cop Sàssola—. No en saps un borrall d'americà, tu!

—Sàssola, que te la guanyes! Bé, el que us deia. Ja són allí. Encara no han eixit del coet. Han dit que, quan ho facin, es veurà per la televisió, i aquí ens teniu a tots, esperant.

Feia una calor de Déu. Al Central, ple de fum, gairebé no es podia respirar. Blanques papallones nocturnes donaven voltes a l'entorn de les bombetes. Alguns parroquians s'havien adormit, amb el cap recolzat al marbre de les taules. Un gos xafarder havia ficat el cap entre els penjolls de la cortina de la porta i fitava amb malfiança el senyor que explicava alguna cosa sobre mòduls lunars, òrbites... a la pantalla del televisor. Mòduls lunars, òrbites, astronautes, Aristides no entenia res.

—Si tarden gaire, ja no ens caldrà gitar!

—També, quines hores d'anar a la Lluna!

—Ganes d'empipar...

—Ho trobaran tot tancat!

—Guaita com badalla el secretari...

—Es veu que va curt de son.

—Li haurem de dir a la Flora que no sigui tan llami-
nera o ens deixarà sense funcionaris en quatre dies!

—¿Hi ha capellans, a la Lluna?

—A cabassos.

—I a vós, ¿què us passa que no dieu ni piu? —pre-
guntà Ibars.

—¿A mi? —respongué Aristides—. Res, res. És que
he d'anar de viatge i estava pensant el que me n'he d'en-
dur.

—¿De viatge? —s'estranyà Gòdia—. ¿I on aneu, si
es pot saber?

—A Roma!

—¿A Roma? ¿Què hi heu de fer allí?

—Doncs esmolar! M'han dit que a l'estranger van
escassos d'esmolets.

—No en volia sentir d'altra —rigué Sàsola—. ¿Qui
us ha enganyat?

—Esmolar a Roma!

—Aquesta sí que és bona!

—M'han dit que la notícia venia als diaris —va dir
Aristides, angoixat, dirigint-se a Gòdia, que se'l mirava
amb cara seriosa—. ¿Que no és veritat?

—I tant! Va eixir el mateix dia que donaven la notícia
que a mi m'havien fet rei del Marroc —esquellejà Sàs-
sola.

—Prou! —va dir Gòdia, donant un cop a les rajoles amb el mànec de la llança.

Tothom, a la taula, va callar en sec.

—Aristides, als diaris no ha sortit res del que vós dieu. O almenys nosaltres no ho sabem —continuà Gòdia—. Us dic la veritat. Ja sabeu que usrecio i no us enganyaria per res del món.

La veu del vigilant, afectuosa, va tranquil·litzar una mica l'esmolet, que, avergonyit, havia ajupit el cap i no gosava aixecar-lo.

—No us van gaire bé les coses, ¿oi? Apa, aixequen el cap, home. Ja pensarem alguna cosa i tot s'arreglarà. El meu pare, que en glòria sigui, sempre deia que un home no s'ha d'acoquinar fins que no es vegi el cap a quatre passes. Així m'agrada. I ara, acabeu-vos el cafè, que fred no val res... I d'aquests babaus no en feu cas. Avui estan sonsos.

Feia molta calor. Voltaven les papallones a l'entorn de les bombetes. El gos xafarder retirà el morro d'entre les cortines de la porta del Central, creuà lentament la plaça i es feu ombra inquietant davall dels porxos, esperant que passessin els carnisers, amb els carros atapeïts d'ovelles, camí de l'escorxador.

—Aristides!

Es despertà esverat. La suor li amarava la roba.

—Renoi! —li va dir Gòdia—. Dormíeu com un sac. Us he despertat perquè ja fan allò de la Lluna. Mireu.

Havien apagat els llums del cafè i la resplendor de l'aparell de televisió il·luminava vagament els escassos parroquians que quedaven al Cafè Central. Mentre l'esmolet dormia, la gent, avorrida d'esperar, havia anat a gitar-se. A la taula de les forces vives, el secretari feia cabotades.

—Fixa't, fixa't! —deia Ibars—. Aquest que surt és l'Armstrong, ¿oi?

—A veure si encara baixarà de cap.

—La por no és tota a França.

—Ja m'explicaràs com estaries, tu!

—No es veu una animeta.

—Deuen ser al llit.

—Guaita quin munt de clots! El dia que hi anem, trobarem la feina feta si volem plantar ametllers.

—Pagès havies de ser!

El bon humor de la colla feria l'esmolet i li feia mala sang. En aquell moment, Aristides hauria volgut sentir-se compadit, ser el centre de la sol·licitud dels veïns de taula, fer escoltar el seu plany i veure compartida la pena que l'afligia.

“Mira-te'ls”, pensava. “¿Com han de preocupar-se per mi? A ells, la feina no els falta. Demà, un anirà a l'horta, l'altre a la mina... i tu ja t'apanyaràs. Com si et vols morir. No comptes més que un gos.”

Desitjà amb tota la seva ànima que s'enfonsés la mina, que una pedregada fes malbé la collita i que es cremés el poble sencer, per veure'ls a tots —Sàssola,

Ibars, fins i tot Gòdia— patir com ell patia ara. Els imaginà destruïts, desesperats, i aquell pensament li produí un plaer maligne.

—¿Què us sembla tot això? —li preguntà Gòdia assenyalant-li la pantalla.

—Deixeu-me estar —va contestar Aristides, amb odi.

El sereno el fità una estona; després, sense dir paraula, es va girar de nou cap al televisor.

“Mare meva!”, es va dir l’esmolet, de sobte esgarriat dels seus pensaments. “¿Què has fet? Ets una mala bèstia, un porc! ¿Com els has pogut desitjar coses tan terribles? Un malvat, és el que soc! Mai no havia caigut tan baix. ¿Què és el que m’ha passat? Ells no tenen culpa de res. Soc jo mateix que de camí em faig il·lusions. Anar a Roma...! Tanoca, cap dur! ¿Quan n’aprendràs? Ells no tenen per què aguantar les meves ximpleries. Prou en deuen tenir amb els seus maldecaps. I això que li he fet a Gòdia no té nom!”

—Gòdia...

El sereno es va girar de cara a ell.

—Dispenseu el que... —va començar Aristides, amb el cap cot.

—I ara! —el va atallar Gòdia, rialler, donant-li un copet a l’espatlla—. Tothom té, en un moment o altre, una mala arrencada. A més, us sobren motius, a vós. El que no puc entendre és com us ho preneu tan bé.

—Xerreu més que fetge en brasa! —protestà Ibars—. No deixeu sentir res!

“Gòdia té raó”, va pensar Aristides, assossegat. “Qualsevol altre, al meu lloc, potser ja n’hauria fet una de grossa... Hi ha tipus als quals de camí els cau el cel al damunt. Els falta fibra, és clar. Cal saber passar els moments durs i esperar que les coses vagin millor. Perquè hi aniran. Qui sap! Potser el govern, a hores d’ara, ha decidit prohibir les màquines d’esmolar, cosa que no m’estranyaria gens. Sempre he dit que aquests trastos faran alguna malesa...”

Tranquil, confiat, Aristides es recolzà a la taula i es quedà amb la boca oberta mirant la televisió.

Va acabar la transmissió. Els capitostos s’aixecaren per anar a dormir.

—Un esdeveniment que passarà a la història —salmejava el rector amb veu de baix.

—I a nosaltres ens ha tocat l’honor de presenciar-lo —afegí l’alcalde en to de transcendència.

—Sublim, sublim! Em sento emocionat —deixà anar el secretari, entre dos badalls.

—Ens en podem sentir orgullosos. El mèrit no és tan sols dels americans. És una empresa de tota la humanitat.

—Molt ben dit, senyor rector. I els russos que es fotin! —solfejà l’alcalde.

—Senyor alcalde, senyor alcalde! —renyà, paternalment, el capellà—. Es pot dir el mateix amb paraules que sonin millor a l’orella...

—Dispenseu-me. És que...

—Ja, ja, estimat. Us comprenc. Sou una d'aquelles ànimes generoses i apassionades, entre les quals —i això no us ho hauria de dir perquè no caigüeu en la vanitat— l'església sempre ha trobat els més fidels col·laboradors.

—Exagereu, senyor rector...

—Guaiteu, quina modèstia! I ara que parlem de l'església: ¿us heu fixat en l'escala de la trona? Hi ha quatre graons baldats...

—No en parlem més. Demà mateix us faré enviar el fuster —concedí, afalagat, l'alcalde.

—Cal deixar ben endreçat aquest món, abans d'estrenar el nou.

—Estrenar un món! Quina frase sublim, senyor rector —badallà el secretari mentre el grup sortia del Central. Fora, a la plaça, els va bordar el gos de sota els porxos.

—¿Ho heu sentit, Gòdia? ¿Ho heu sentit? —preguntava Aristides, excitadíssim.

—¿Què?

—Això que ha dit el senyor rector! Un món per estrenar, novet de trinca!

—Sí, sí, però no us entenc... Ei, Aristides! ¿On aneu tan de pressa? Aristides! Aristides!

—Deixa'l anar —va remugar Sàssola—. A aquest tipus sembla que li falta un bull.

—¿Em permets que et digui una cosa, molt seriosament, Sàssola?

—Avant.

—Ets un cretí.

Des de la porta de la pallerà es veia el cel i, al cel, la Lluna. Aristides, ajagut a terra, se la mirava.

—Ja t'ho deia abans, Aristides: això de no tenir feina no podia durar gaire. Un món per estrenar, nou de trinca! La d'eines que deu haver-hi per esmolar! No te les acabaràs. Renoï, quins tips de treballar et podràs fer, fins i tot els diumenges! És clar que ho hauràs de dir als companys, cal no ser avariciós. Pobres! Quina alegria els donaràs! ¿Vols dir que no enyoraràs tot això d'aquí? Bé hauràs de venir de vacances alguna vegada, dic jo, encara que només sigui per veure els amics... Un món per estrenar!

Se sentien els grills. El cel era com de fum i, per la banda del poble, semblava que volia clarejar el dia. Aristides, somniós, es mirava el carretó arrambat a la paret de la pallerà.

—Hauràs de fer un pensament i canviar les moles. Estan molt gastades. I pintar el carretó. No et pots presentar a la Lluna fet un safarós.